

В. В. Марчук

МОНОГРАФІЯ ПРО «УКРАЇНСЬКУ ШКОЛУ» В ПОЛЬСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ XIX ст.

Нещодавно на книжкових полицях Хмельниччини з'явилася книга Стефанії Баженової «Від романтизму до реалізму. «Українська школа» в польській літературі 20-90-х років XIX ст.: етапи діяльності, історія України в творчості її представників» (Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2009. – 400 с.). Її автор – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України, який спеціалізується на вивченні історії взаємозв'язків культури України і Польщі XIX – початку XXI ст. Яскравим прикладом пошуків шляхів налагодження таких стосунків у XIX ст. є діяльність «української школи» в польській літературі, яка, на жаль, досі була мало відома пересічному читачеві.

Монографія структурно складається зі вступу, шести розділів та 15-ти підрозділів, в яких послідовно досліджуються різні аспекти становлення та еволюції «української школи». Довідуємось з книги, що ця школа започаткувалася виданням у 1825 р. послідовником Адама Міцкевича Антонієм Мальчевським поеми «Марія», яка стала першим твором в польській літературі, що прихильно оспівував Україну. Послідовниками, які об'єдналися в «українську школу», стали у 1820-40-х роках польські поети і прозаїки переважно вихідці з Поділля, Волині й Київщини (польсько-українського пограниччя), випускники Кременецького ліцею Ю. Словацький, С. Гошинський, М. Гославський, Ю. Залеський, М. Чайковський, Т. Падура й інші. Ці літератори вперше запропонували польському суспільству визнати український народ як націю, що має право на свободу і державність. Ю. Словацький у поемі «Срібний сон Саломеї», С. Гошинський у поемі «Канівський замок», різко засудивши гніт магнатів і шляхти в Україні, повністю підтримали боротьбу селян-гайдамаків за свої права і в своїх поглядах наблизилися до оцінок Т. Шевченка в поемі «Гайдамаки». У цей період «українська школа» знаходилася на позиціях романтизму в літературі, а тому героїзувала та ідеалізувала минуле. Більш детально можна ознайомитися з такою характеристикою у другому «Становлення «української школи» у польській літературі» та третьому «Історія України у творчості польських поетів і письменників» розділах монографії.

Наступні два розділи «Українська школа» на шляху до реалізму (40-60-ті рр. XIX ст.) і «Україністика в творчості Юзефа Ігнаці Крашевського» характеризує перехід представників цієї школи на засади реалізму в літературі, які стали створювати соціальні романи і повісті. В них автори розкривали трагічне життя українського селянства, нищівно викривали моральну деградацію та свавілля панів і шляхти, показували

кризу феодально-кріпосницької системи в Україні. В цьому плані глибоко аналізується краєзнавча діяльність у 40-50-х роках на Волині по охороні пам'яток історії та культури, історичні і етнографічні описи міст і сіл, художні твори «Селянські повісті», «Вечори волинські» та інші письменника – класика польської літератури Ю. Крашевського, який став видатним діячем «української школи» доби реалізму.

Заключний шостий розділ книги «Українська школа» в польській літературі доби позитивізму (60-90-ті роки XIX ст.)» розглядає процес переходу поетів і прозаїків на засади нової течії в науці, історії та літературі, яка закликала фотографічно, математично точно відображувати дійсність. «Українську школу» в той час представляли уродженці Поділля Л. Совінський, Ю.А. Ролле, Т. Єж (З. Мілковський) та інші, які продовжували з демократичних позицій писати твори з української тематики. Так, Леонард Совінський, діяч польської конспірації та українських громад у Києві, який був учасником перепоховання Т. Шевченка у Каневі, першим перекладачем польською мовою «Кобзаря» і поеми «Гайдамаки», створив віршовану трагедію «В Україні», повість у трьох томах «На роздоріжжі».

Для того, щоб у комплексі дослідити діяльність «української школи» та її представників, автор монографії використала 788 позицій використаних джерел і літератури. Довелося опрацювати документи з теми роботи Центрального державного історичного архіву України в м. Києві та Центрального державного історичного архіву у м. Львові, обласних державних архівів Житомира, Вінниці, Хмельницького, відділи рукописів бібліотек Варшави, Кракова, Києва і Львова, а також періодики Польщі і Росії XIX ст., епістолярну, мемуарну і творчу спадщину представників цієї школи. Все це промовляє про ґрунтовність дослідження. Також у першому розділі подано ґрунтовний історіографічний аналіз створеної переважно літературознавчої літератури про «українську школу» за останні 170 років.

Загалом суть новизни монографії Стефанії Баженової полягає в тому, що це видання є першим в сучасній і зарубіжній історіографії, в якому з позицій сучасної вітчизняної історичної науки досліджується та узагальнюється процес формування і розвитку «української школи» польських літераторів та аналізуються достовірність і об'єктивність викладу історії та культури України в краєзнавчих працях і художніх творах її представників, розглядається зв'язок їх творчості з українським національно-культурним відродженням XIX ст.

Головним висновком монографічного дослідження автор вважає те, що «українська школа» та її творчий доробок є надбанням не тільки Польщі, але й України, об'єднує і збагачує культуру обох народів.

Книга видрукувана на належному поліграфічному рівні і має гарний дизайн, незважаючи на академічний стиль, легко читається і сприймається. Розрахована на науковців, істориків, літературознавців, краєзнавців, освітян, студентів та інший зацікавлений контингент читачів.

Отримано: 26.11.2009